

Mieczysław Józefczyk

Misja pruska w latach 1140-1245 na podstawie dokumentów Stolicy Apostolskiej

Studia Elbląskie 3, 61-65

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MISJA PRUSKA W LATACH 1140–1245 NA PODSTAWIE DOKUMENTÓW STOLICY APOSTOLSKIEJ*

1140.12.04. Papież Innocenty II przywołuje do Rzymu biskupa Henryka z Moraw, który ma zamiar głosić ewangelię poganom.

1141.31.01. Tenże papież udziela biskupowi Henrykowi zezwolenia na głoszenie ewangelii pogańskim Prusom.

1141.1.04. Innocenty II napomina biskupa Henryka, by powrócił do swojej diecezji, mimo że jego misja mogła być pożyteczna dla Kościoła. Powodem są zamieszki w jego diecezji.

1206.26.10. Papież Innocenty III wzywa polskich przełożonych kościelnych, by udzielili pomocy opatowi cysterskiemu z Łekna, który wraz z braćmi zakonnymi pragnie głosić ewangelię sąsiednim poganom.

1210.4.10. Tenże papież podporządkowuje mnichów, głoszących ewangelię w Prusach, arcybiskupowi gnieźnieńskiemu, jako swemu legatowi, do czasu, aż ilość nowo nawróconych uzasadni stworzenie diecezji i ustanowienie biskupa.

1212.10.08. Papież Innocenty III nakazuje kapitule cysterskiej, by nie stawiała przeszkód tym mnichom, których arcybiskup pismem zawezwie do głoszenia ewangelii w Prusach.

1212.13.08. Tenże papież napomina książąt polskich i pomorskich, by nowo nawróconym nie nakładano służebności pod groźbą cenzur kościelnych, które w przeciwnym przypadku będzie nakładał arcybiskup gnieźnieński.

1216.18.02. Tenże papież potwierdza nadanie biskupowi Prus, Chrystianowi przez nowo ochrzczonego Prusa Waprodę ziemi Lanzania.

1216–1217. Papież upomina pewnego księcia, by ofiarował wieś biskupowi pruskiemu i jego braciom, ponieważ nie mają dostatecznego utrzymania ze strony nowo nawróconych.

1216–1217. Tenże papież napomina nowo nawróconych do prowadzenia prawdziwie chrześcijańskiego sposobu życia.

1216–1217. Książę kaliski Władysław ofiarowuje biskupowi Chrystianowi wieś Cekowice.

1217.3.03. Papież Honoriusz III udziela biskupowi pruskiemu władzy oznaczania krzyżami tych wszystkich, którzy będą bronili nowo nawróconych przed nienawiścią pogan.

* Opracowane na podstawie: *Altpreussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung.* Bd. I. Hrsg. R. Philippi, Königsberg i. Pr. 1882.

1217.16.04. Tenże papież uwalnia arcybiskupa gnieźnieńskiego od obowiązku pielgrzymowania do Jerozolimy i zezwala mu na zatrzymanie przy sobie krzyżowców, zabrania jednakże im wkraczania na tereny nowo nawróconych Prusów orężnie, bez zezwolenia biskupa pruskiego.

1218.5.05. Tenże papież upoważnia biskupa pruskiego do zezwalania misjonarzom pruskim na zbieranie jałmużny.

1218.5.05. Tenże papież na prośbę biskupa Chrystiana zezwala, by misjonarze wyjeżdżający na misje do Prus mogli przez 3 lata zachować swoje dotychczasowe beneficja.

1218.5.05. Tenże papież udziela biskupowi Prus pełnomocnictwa zakładania nowych diecezji, wyboru i konsekracji nowych biskupów.

1218.5.05. Tenże papież udziela takich samych odpustów, jakich dostapiliby krzyżowcy, tym wszystkim, którzy wesprą misje pruskie. Dotyczy to prowincji kościelnych w Moguncji, Kolonii, Salzburgu, jak również w Polsce i na Pomorzu.

1218.6.05. Tenże papież udziela odpustów przysługujących krzyżowcom, tym wszystkim z prowincji kościelnej w Moguncji, Kolonii i Salzburgu, którzy są zbyt biedni lub zbyt słabi by wyruszyć do Ziemi Świętej, jeżeli wyruszą do Prus.

1218.6.05. Tenże papież wzywa arcybiskupów i biskupów wyżej wspomnianych prowincji kościelnych oraz gnieźnieńskiej i w Lund, by przynajmniej raz w roku nakładali podatek na wiernych dla wspomnienia biskupa pruskiego.

1218.15.05. Tenże papież wzywa do składania ofiar na rzecz biskupa pruskiego i jego współbraci, pragnących wykształcić na kapłanów chłopców pruskich.

1218.15.05. Tenże papież wzywa do składania ofiar na rzecz biskupa pruskiego, który pragnie wykupywać przeznaczone na uśmiercenie pruskie dziewczęta, które będą wychowywane po chrześcijańsku.

1218.15.05. Tenże papież wzywa biskupa pruskiego, by zakazał mieszkającym w sąsiedztwie chrześcijanom sprzedawania pogańskim Prusom żelaza, broni i soli.

1218.16.05. Tenże papież upomina ciągnących do Prus rycerzy z Niemiec, Czech, Moraw, Danii, Polski i Pomorza, by nie szukali własnych korzyści, lecz byli posłuszni biskupowi pruskiemu, który ma upoważnienie do karania cenzurami kościelnymi tych wszystkich, którzy ogarnięci żądzą zdobyczy utrudniają dzieło nawracania.

1218.22.05. Tenże papież uwalnia biskupa pruskiego od płacenia dziesięcin od wszystkich nie zagospodarowanych posiadłości, jakie mu ofiarowano w innych diecezjach.

1218. Tenże papież pisze do arcybiskupów w Moguncji, Kolonii, Salzburgu, Gniezna, Lundu, Bremy i Trydentu, jak również do ich sufraganów, w tym do biskupa z Kamienia o bardziej, niż zwierzęcej dzikości pogan i o zamiarze biskupa pruskiego wykupywania pruskich dziewcząt i chłopców. Wzywa, by składali ofiary na misje pruskie ci, którzy nie mogą wyruszyć do Ziemi Świętej.

1219.11.05. Tenże papież Honoriusz III uwalnia arcybiskupa gnieźnieńskiego od obowiązków swego legata w Prusach.

1219. Papież ponownie upoważnia biskupa pruskiego do nakładania kar kościelnych na tych krzyżowców, którzy bez jego wiedzy wkraczają na ziemie nowo nawróconych lub usiłują ich zniewalać.

1219.18.05. Papież potwierdza nadanie posiadłości biskupowi pruskiemu, dokonane przez księcia Konrada Mazowieckiego.

1220. Papież zachęca biskupa pruskiego i nowo nawróconych do wytrwałości i przyrzeka, że jeżeli obecnie nie może wypełnić próśb przedłożonych przez brata Henryka, to skoro tylko skończą się prace związane z wyprawą krzyżową do Palestyny, wówczas zatroszczy się o Prusy. Przypomina uciśnionym przez pogan wiernym Prusom, by powoływali się na to, iż są pod opieką papieską.

1221. Papież napomina krzyżowców w Prusach, by nie szczycili się zbyt z powodu zwycięstwa nad Prusami oraz by wydali jeńców biskupowi pruskiemu, celem ich ochrzcenia.

1221.17.04. Papież powierza biskupowi wrocławskiemu proboszczowi z Głogowa i dziekanowi łęczyckiemu, obowiązek nakłonienia księcia polskiego Leszka, by jak najszybciej wypełnił swoje ślubowanie wyprawy krzyżowej do Ziemi Świętej lub jeśli uznają to za stosowniejsze, by wyruszył z pomocą biskupowi pruskiemu.

1221. Papież upoważnia archidiacona gnieźnieńskiego i kustosz z Poznania oraz z Łęczycy, by ogłosili na terenie Polski i Pomorza te odpusty, które niegdyś przysługiwały obrońcom Damiette.

1222.5.08. Potwierdzony zostaje układ księcia mazowieckiego i kujawskiego z biskupem Chrystianem o nadaniach na Mazowszu i na Kujawach.

1223.11.04. Papież zatwierdza nadania Konrada Mazowieckiego oraz biskupa płockiego na rzecz Chrystiana.

1224. Cesarz Fryderyk II bierze pod opiekę Rzeszy tych tubylców w Inflantach, Estonii, Żmudzi, Prusach i Semigalii, jak również ich sąsiadów, którzy boją się przyjąć naukę Chrystusa, by nie popaść w zniewolenie. Zapewnia im dotychczasowe przywileje, uwalnia od służebności wobec dotychczasowych zwierzchników i zapewnia im takie wolności, jakie posiadają inni mieszkańcy Rzeszy. Odtąd mają podlegać tylko Kościołowi i Rzeszy.

1224. Papież Honoriusz III powiadamia duchowieństwo o nominacji biskupa Wilhelma z Modeny na swego legata w Inflantach, Prusach i wielu innych krajach.

1225.3.01. Tenże papież bierze pod swoją opiekę nowo nawróconych w Prusach, którzy odtąd nie będą poddani nikomu innemu, jak tylko rzymskiemu Kościołowi.

1126.03. Cesarz Fryderyk II upoważnia Wielkiego Mistrza Hermanna von Salza do objęcia w posiadanie terenów nadanych mu przez Konrada Mazowieckiego i tych terytoriów, które Krzyżacy zdobędą na poganach.

1230. Papież Grzegorz IX nakazuje Krzyżakom, by w związku z darowiznami Konrada Mazowieckiego wyruszyli mężnie do boju i wydarli Prusom ich kraj.

1236.22.02. Tenże papież wzywa polskich dominikanów, by współpracowali z Krzyżakami w Prusach, zwłaszcza w zakładanych przez nich miastach.

1236.30.05. Papież upoważnia Wilhelma z Modeny, swojego legata w Prusach do tworzenia tam nowych diecezji i konsekracji dominikanów na biskupów.

1240.23.03. Papież ustanawia sąd dla rozpatrzenia skargi biskupa Prus przeciw Krzyżakom, którzy nie starali się o uwolnienie Chrystiana z niewoli, a przeciwnie, zburzyli jego siedzibę Zantyr, wraz z katedrą i zrabowali wszystkie jego majątkości.

1240.23.03. Papież upoważnia Wilhelma z Modeny do wykupienia za sumę 800 marek z niewoli pruskiej biskupa Chrystiana.

1243.29.07. Papież Innocenty IV upoważnia Wilhelma z Modeny do podziału Prus oraz związanej z nimi Ziemi Chełmińskiej i na utworzenie nowych biskupstw.

1243.29.07. W Anagni biskup Wilhelm z Modeny określa granice założonych przez siebie diecezji.

1243.30.07. Papież Innocenty IV zawiadamia biskupa pruskiego, że Ziemia Chełmińska i Prusy zostały podzielone i wzywa go, by wybrał sobie jedną z diecezji.

1243.23.09. Tenże papież upoważnia prowincjała dominikanów w Niemczech do głoszenia kazań w Prusach i udziela mu szerokich pełnomocnictw.

1243.1.10. Papież przypomina dominikanom głoszącym ewangelię w Prusach i Inflantach, że nikt nie ma prawa przeszkadzać w pochodzie krzyżowym rycerzom czeskim, magdeburskim, bremeńskim i innym niemieckim, z królestwa Danii, Polski, Pomorza, Gotlandii, Norwegii i Szwecji, którzy znajdują się pod patronatem papieskim.

1243.1.10. Papież upoważnia przeora dominikanów z Magdeburga, aby upomniął biskupa pruskiego przed znieważaniem zakonu krzyżackiego słownie i czynnie, jak również, by nie uszczuplał dochodów krzyżackich, udzielając odpustów, do których nie ma prawa.

1243.1.10. Papież zachęca krzyżowców w Prusach do walki przeciw Prusom i do posłuszeństwa wobec Krzyżaków.

1243.8.10. Papież potwierdza podział na diecezję Prus i Ziemi Chełmińskiej.

1243 (09 lub 10). Opaci cysterscy z Marimundu, Altenberen, Heisterbach, Hardenhausen, Marienstadt, z Łądu, Łekna, Dargun, Zinna, z Obry i Paradyżu upominają się za biskupem Chrystianem, który jest szkalowany w wielu dokumentach. Przesyłają odpisy przywilejów Chrystiana dla ich potwierdzenia przez papieża.

1244.19.05. Papież udziela swego patronatu księciu Kazimierzowi Kujawskiemu i jego krzyżowcom na okres ich wyprawy przeciw Prusom.

1244.16–31.05. Papież zapewnia księciu Fryderykowi Austriackiemu i jego krzyżowcom, którzy z nim wyruszają do Prus te same odpusty, jakie otrzymują krzyżowcy w Ziemi Świętej.

1244.15.07. Papież mianuje Wilhelma z Modeny dodatkowo swoim legatem na Polskę, Czechy, Morawy i Austrię.

1244.21.07. Papież zapewnia mieszkańców Ziemi Chełmińskiej i Niemców zamieszkałych w Prusach, że na ich życzenie wkrótce przybędzie tam jego legat Wilhelm.

1245.16.01. Papież żąda od biskupa pruskiego, by w ciągu dwu miesięcy wybrał sobie jedną w diecezji pruskich.

1245. Papież upomina księcia Świętopełka, aby nie dystansował się od pomocy Krzyżakom.

1245.1.02. Papież nakazuje arcybiskupowi gnieźnieńskiemu i jego sufraganom, by upomnieli księcia Świętopełka, który okazuje wrogość zakonowi krzyżackiemu. Jeżeli nie usłucha napomnień, winien być obłożony karą kościelną. W przypadku

dalszego nieposłuszeństwa należy wezwać innych władców do pozbawienia go tronu.

1245. Papież wzywa Krzyżaków i walczących wraz z nim krzyżowców w Ziemi Chełmińskiej i Prusach, by zwalczyli odstępców od chrześcijaństwa, sprzymierzonych z Litwinami i Prusami.

1245.1.02. Papież żąda od książąt polskich, by wspomagali Krzyżaków w ich walce z Prusami.

1245.1.02. Papież poleca Krzyżakom i innym krzyżowcom w Prusach i w Ziemi Chełmińskiej dominikanina Henryka, jako zastępcę legata, którego obecność w Kurii jest nieodzowna.

1245.6.02. Papież upoważnia dominikanina Henryka do przymuszenia biskupa Chrystiana do wyboru jednej z diecezji pruskich. W przeciwnym przypadku ma utracić swój urząd.

1245.7.10. Papież nakazuje dominikaninowi Henrykowi, by wstrzymał się z realizowaniem danych mu poleceń do czasu przyjazdu do Prus opata z Messano i do okazania mu posłuszeństwa po jego przyjeździe.

1245.11.10. Papież upoważnia opata z Messano do zawieszania już nałożonych kar kościelnych.

1245.11.10. Papież upoważnia opata z Messano, aby zapewnił nowo nawracającym się Prusom te same przywileje, których udzielali neofitom jego poprzednicy.

1245.11.11. Papież żąda od opata z Messano, by doprowadził do zawarcia pokoju między Krzyżakami i ich zwolennikami, a księciem Świętopełkiem i nowo nawróconymi Prusami i to pod groźbą ekskomuniki.

1245.14.11. Papież żąda od opata z Messano, by doprowadził do zawarcia pokoju między Krzyżakami i ich nieprzyjaciółmi. Gdyby się to nie udało, powinien poinformować Stolicę Apostolską o przedmiocie sporu i zavezwać obydwie strony do stawiennictwa w Stolicy Apostolskiej.

1245.18.10. Papież upomina krzyżowców, by w walce przeciw pruskim poganom poddali się kierownictwu opata z Messano, którego wysłał do Prus.

1246. Papież Innocenty IV nakazuje biskupom w Prusach, Inflantach, Estonii, Semigalii i Kurlandii uznanie arcybiskupa z Armagh jako arcybiskupa pruskiego.